

ธรรมาสน์สามสาย (ตอนที่ ๓)
“บมพะพล้งแห่งการตื้นรู้สู่การปฏิรูปสถาบันทางศาสนา”

เรจินัลด์ เรย์ เขียน
วิจักขณ์ พานิช แปลและเรียบเรียง

สายธารอำนาจ (The Organizational Lineage)

ธรรมาสน์แบบที่สาม คือ การสืบทอดในเชิงองค์กรหรือสถาบัน ผู้สืบทอดในแง่ก็คือบุคคลผู้ซึ่งแบกรับความรับผิดชอบในการบริหารสืบทอดรูปแบบและวิถีประเพณีขององค์กรและสายการปฏิบัติ

เช่นเดียวกันกับในสองสายธารแรก เราสามารถพบตัวอย่างนี้ได้ในยุคสมัยของศาสดาพุทธะจากพระคัมภีร์ในยุคแรก พระพุทธองค์ได้ปฏิเสธองค์กรจัดตั้งแบบรวมศูนย์อย่างเด็ดขาด ในช่วงนั้นปลายของชีวิต เทวทัตได้แนะนำให้ท่านจัดตั้งองค์กรทางศาสนาที่มีอำนาจรวมศูนย์เบ็ดเสร็จ โดยมีผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียว ผู้จะทำหน้าที่บริหาร จัดการและควบคุมสั่งชะงะที่กำลังเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ท่านไม่ลังเลที่จะปฏิเสธความคิดนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่ามันจะก่อให้เกิดปัญหามากมายต่อศักดิ์ศรีของผู้ปฏิบัติ และการอยู่รอดของสายการปฏิบัติในภาพรวม การตัดสินใจนี้สอดคล้องกับสิ่งที่พระพุทธองค์เน้นย้ำเสมอในการให้คำแนะนำแก่ศักกยาภายในของทุกคน อันแสดงถึงภาวะแห่งการตื่นรู้ในตัวผู้ปฏิบัติที่ถูกหล่อเลี้ยงและบ่มเพาะจากจิตภาวนา

คำถามก็คือ แล้วอะไรคือสาเหตุที่ทำให้ในปัจจุบัน พุทธศาสนาจึงถูกพัฒนาให้กลายเป็นองค์กรทางศาสนา อันมีโครงสร้างการบริหารจัดการอันซับซ้อนไปเสียได้

แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) บิดาแห่งสังคมวิทยาสมัยใหม่ ได้วิเคราะห์ว่าการเติบโตของพุทธศาสนาในฐานะสถาบันจัดตั้งนั้น เป็นการทรยศต่อแก่นธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่า เวเบอร์มีประเด็นที่น่าสนใจอยู่ไม่น้อย แต่ผู้เขียนไม่เชื่อว่าเราจำเป็นต้องไปให้บทสรุปที่ค่อนข้างสุดโต่งถึงขนาดนั้น

ในโครงสร้างสถาบันของพุทธศาสนา องค์กรมีเป้าหมายแรกเริ่มในการสนับสนุนการฝึกฝนของปัจเจกอย่างเต็มที่ โดยหากรากฐานในสายการสืบทอด และสายธารเดิมแท้มีความมั่นคง สายธารอำนาจก็จะทำหน้าที่สำคัญในลักษณะของภาชนะที่ปลอดภัยให้กับธรรมเนียมทั้งสองได้งอกงามอย่างเต็มศักยภาพ

โครงสร้าง การจัดการและการบริหารบนรากฐานทางปัญญาจะช่วยสนับสนุนให้สายการปฏิบัติเติบโต เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้กับผู้ฝึกฝนรุ่นเยาว์ และก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ที่สอดคล้องไปกับแก่นพุทธธรรมอันเป็นพลวัตแห่งการตื่นรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง

แต่ก็แน่นอนว่า อีกด้านหนึ่งพุทธศาสนาก็เหมือนศาสนาอื่นๆ ที่บ่อยครั้งเรามักจะพบว่า อำนาจของสถาบันได้ไปขวางกั้นระหว่างผู้ฝึกฝนกับประสบการณ์ในพุทธสภาวะ ในกรณีนั้นสถาบันหรือสายธารอำนาจก็ไม่ได้ทำหน้าที่ตามที่ควรจะเป็นอีกต่อไป เพราะมันได้ตกไปสู่ความยึดติดในอำนาจจนไปกดทับศักยภาพการตื่นรู้ในสายธารเดิมแท้ของปัจเจก เมื่อนั้นสถาบันก็ได้สูญเสียความชอบธรรมไปโดยปริยาย

บุคคลผู้ทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดสายธารอำนาจนั้น ถือว่าอยู่ในตำแหน่งที่ละเอียดอ่อนเป็นอย่างยิ่ง เขาจะต้องอยู่เหนือความคิดการเข้าข้างพวกพ้อง และจะต้องมีแรงผลักดันเพียงอย่างเดียว นั่นคือการรับใช้สายธารเดิมแท้ สิ่งแรกที่จะต้องมาก่อน คือคุณค่าและศักดิ์ศรีในเส้นทางการฝึกฝนของผู้คนในสังฆะ ที่จะต้องไม่ถูกชะล้างให้เจือจางด้วยเรื่องการเมืองและผลประโยชน์ภายในสถาบัน นี่คือการระอันทนถึกของผู้นำองค์กร ดังที่เราจะเห็นได้ในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาว่า น้อยคนนักที่จะสามารถทำหน้าที่นี้ได้อย่างสมบูรณ์ ตัวอย่างที่เราพบมักจะเป็น การไม่ยอมรับหรือสละตำแหน่ง หรือไม่อีกด้านหนึ่งก็เป็นความบ้าและยึดติดในอำนาจ บริหารสถาบันศาสนาราวกับซีอีโอ จนสถาบันนั้นได้สูญเสียคุณค่าทางจิตวิญญาณที่แท้จริงของมันไปในที่สุด

เมื่อสายธารเดิมแท้ถูกมองข้ามไม่ให้ความสำคัญเสียแล้ว ความพยายามที่จะส่งผ่านสายการสืบทอด และสายอำนาจก็ไม่มีทางที่จะได้ผล ตรงกันข้ามหากผู้ปฏิบัติมีความแน่วแน่ในการสืบทอดสายธารการตื่นรู้ เขาหรือเธอก็จะกลายเป็นผู้ถือสายการสืบทอดไปโดยปริยาย และหากเขาหรือเธอจำเป็นต้องไปเป็นดำรงตำแหน่งผู้นำในสายอำนาจแห่งสถาบัน ก็เชื่อได้ว่าสถาบันนั้นจะทำหน้าที่รับใช้สายธารแห่งการตื่นรู้เป็นแน่นอน อย่างไรก็ตาม ไรก็ตามการสืบทอดสายธารอำนาจนั้นคุณจะต้องอาศัยความ

รอบคอบ และความกล้าที่จะถกเถียง คัดค้าน และวิพากษ์วิจารณ์ กิจกรรม แผนการ หรือความทะเยอ
ทะยานของสถาบันนั้นๆ ดังที่เชอเกียม ตรุงปะ ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า “ตลอดการสืบทอด
ของสายการปฏิบัติ ทุกคนจำเป็นจะต้องมีความรอบคอบ รู้จักคิดวิเคราะห์ และวิพากษ์วิจารณ์ ต่อ
เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสายการปฏิบัติ สิ่งนี้จะทำให้สถาบันตื่นจากแนวโน้มความหลับใหลใน
อำนาจอยู่ตลอด”

ความรอบคอบและมีสติเฝ้าระวังในทุกย่างก้าวขององค์กรจะปรากฏขึ้นจากหัวใจที่เปี่ยมด้วย
ความศรัทธา ความวิริยะพากเพียร และการอุทิศตนในการฝึกฝนตนเองของเหล่าโยคีผู้ปฏิบัติธรรม
ทั้งหลายอย่างเป็นธรรมชาติ การได้เฝ้าสังเกตความคิดเห็นที่หลากหลายถือเป็นพลวัตที่เกิดขึ้นจากจิตใจ
ที่ก้าวข้ามพ้นความคับแคบของอัตตา ผู้การดำเนินชีวิตเพื่อรับใช้สายธารเดิมแท้อย่างถาวรอย่างมีชีวิต
เพราะนั่นจะเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้สถาบันทางศาสนาดำเนินการด้วยอำนาจที่โปร่งใส สดใหม่
และตื่นรู้ อยู่บนพื้นฐานแห่งพลังการสร้างสรรค์ของเหล่าอริยปัจเจก ผู้ดำเนินชีวิตทุกย่างก้าวอยู่บน
พื้นฐานของการฝึกฝนบนพลังแห่งการตื่นรู้ในตนเองอย่างแท้จริง

๑ แปลและเรียบเรียงจาก “The Three Lineages” ในวารสาร “Buddhadharma” ฉบับฤดูหนาว ปีค.ศ.
๒๐๐๕

๑ ตีพิมพ์ครั้งแรกใน เว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน www.mignightuniv.org